

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАҢ ФАКУЛЬТЕТІНІҢ
кұрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татиков Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Бырдин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлумбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

Список использованных источников:

1. Статут Международного Суда // URL: <https://www.un.org/ru/icj/statut.shtml>
2. Международное уголовное право: учебник для бакалавриата и магистратуры / под общ. ред. А. В. Бриллиантова; отв. ред. А.А. Арямов, Г.А. Русанов. М.: Издательство Юрайт, 2016. 358 с.
3. Международное уголовное право: учебник / А.В. Наумов, А.Г. Кибальник, В.Н. Орлов, П.В. Волосюк; под ред. А.В. Наумова, А.Г. Кибальника. 2-е изд. М. : Юрайт, 2014. 510 с.
4. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть: учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / Рос. акад. наук, Ин-т государства и права, Академ. правовой ун-т. Изд. 3-е, перераб. и доп. М.: Волтерс Клувер, 2005. 432 с.
5. Raimondo F. O. General Principles of Law in the Decisions of International Criminal Courts and Tribunals. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2008. 212 p.
6. Международное уголовное право: учебник для бакалавриата и магистратуры / под общ. ред. А. В. Бриллиантова; отв. ред. А.А. Арямов, Г.А. Русанов. М.: Издательство Юрайт, 2016. 358 с.
7. Ambos K. General Principles of Criminal Law in the Rome Statute // Criminal Law Forum. 1999. Vol 10. № 1. pp. 1-32.
8. Jain N. Judicial Lawmaking and General Principles of Law in International Criminal Law // Harvard International Law Journal. Volume 57. Number 1. Winter 2016. P. 111-150.
9. Верле Г. Принципы международного уголовного права: учебник; пер. с англ. С.В. Саяпина. О.:Фенікс. М. : ТрансЛит, 2011. 910 с.

УДК 341

КАСПИЙ ТЕҢІЗІНІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘРТЕБЕСІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ КЕЗЕҢДЕРІ

Огланов Куанышбек Эсенулы

kuan.oglanov@bk.ru

магистрант профильного направления специальности

Международное право кафедры международного права ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан

2018 жылы 12 тамызда Ақтау қаласында өткен V Каспий саммиті Каспий маңы елдері мемлекет басшыларының «Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі» туралы Конвенцияға қол қоюымен аяқталды. Бұл - Әзербайжан Республикасы, Иран Ислам Республикасы, Қазақстан Республикасы, Түркіменстан Республикасы және Ресей Федерациясы дипломаттарының 20 жылдан астам жүргізген келіссөздері мен атқарған ауқымды шараларының жемісті нәтижесі, әрі тарихи оқиға. Өйткені Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі ұзақ жылдар бойы 1921 жылғы Кеңес Одағы мен Парсы елі арасында жасалған келісіммен реттеліп келген болатын. 1991 жылы Кеңес Одағының ыдырауына байланысты, Каспийдің жағасында бұрынғыдай екі мемлекет емес, бес тәуелсіз мемлекет пайда болды. Бұл бес мемлекеттің Каспийдің құқықтық мәртебесіне қатысты өз ұстанымдары бар еді. Бір-бірімен сәйкес келе бермейтін ұстанымдарды өзара келістіріп, үйлестіріп, Каспий теңізінің жаңа құқықтық мәртебесін анықтау үшін бес мемлекет ұзақ уақыт бірлесе жұмыс атқаруына тура келді.

V Каспий саммитінде ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев барлық бес мемлекет те теңіздің құқықтық режимін айқындауға күш-жігер салғанын айтты: «Конвенцияны даярлау процесінде барлық елдер саяси тұрақтылықты қамтамасыз ету, Каспий өңірін дамыту, оның табиғи байлығын сақтау сияқты мүддені ұстанды. Конвенция - Каспий теңізінің Конституциясы іспетті. Ол теңіз маңы елдерінің құқықтары мен міндеттемелеріне қатысты мәселелердің барлық кешенін реттеуге негізделген. Сондай-ақ, құжат жалпы өңір қауіпсіздігінің, тұрақтылығының және гүлденуінің кепілгері болуға арналған» [1].

Каспий теңізінің қазіргі заманғы құқықтық мәртебесі туралы мәселені қозғамас бұрын оның қалыптасу кезеңдеріне тоқтала кеткен жөн. Каспий өзі орналасқан аймақта ғасырлар бойы жағадағы мемлекеттер ғана емес, сонымен бірге батыс мемлекеттері тарапынан да геосаяси маңызы бар аумақ болып келген. Каспий теңізі туралы алғашқы мәліметтер антикалық дәуір авторларының еңбектерінде қозғалады. Каспий теңізі мәселесі көне заманнан бері зерттеліп, ол туралы бірқатар еңбектерде жазылып келеді.

Кейбір ғалымдар мен саяхатшылар Қара теңізден Манычтық бұғазы арқылы Каспийге келген. Гегатей Милет, Геродот, Аристотель, Эратосфен сияқты және т.б. кейінгі кездегі ғалымдар мен географтардың еңбектерінде Каспий тұйық бассейн немесе мұхит шығанағы ретінде сипатталады. Страбон оны батыстан шығысқа қарай параллельге созылған бассейн ретінде сипаттайды [2, 90-916].

Бізге жеткен деректер бойынша, ортағасырларда Оңтүстік Каспийді 760-761 жылдары Аббасидтер жаулап алғаны белгілі. 1722 жылға дейін өңір Персияның ықпалында болды. Сефевид әулеті (1501-1722) оған үлкен мән берді. Сефевидтер Каспий маңы оңтүстік бөлігінің тұрғындары арасында шиизмді сәтті таратты. Сауда кеме қатынасы белсенді дамыды, мұнда генуялық, кейін британдық көпестер болды [3, 182-2206].

Алайда, бұл өңірге тек қана Персияның мүддесі болған жоқ. Сонымен бірге, Ресей империясы тарапынан да бұл Каспий теңізі мен Каспий маңы аймағына деген саяси-экономикалық және әскери мүдделер болды.

IX ғасырда өмір сүрген Шығыстың белгілі тарихшысы Имам Абуль-Хасан Әли-Масудидің айтуынша, алғашқы орыстар Каспий өңірінде шамамен 880 жылы пайда болды, сол кезде олар Абескун аралын басып алды. 1554 жылы Иван IV (Грозный) Қазанды жаулап алып, Астрахань хандығын жойғаннан кейін Каспий теңізіне тікелей жол ашылды. Зерттеушілер билік басына Романовтар отбасы келіп, билік біртіндеп орталықтандырыла бастағаннан кейін Ресейдің Каспийге және оған іргелес жерлерге деген қызығушылығы арта бастағанын айтады. XVIII ғасырдың басында Каспийді І Петр (1722-1723) парсы жорығы нәтижесінде жаулап алған болатын. І Петр 1722 жылдың қарашасында Астраханьдағы әскери порттың құрылысы туралы жарлық шығарды. Ғалымдар дәл осы Жарлық Каспий теңізінің әскери экспансиясының құқықтық негізін қалады деп санайды. 1723 жылы орыс әскерлері Парсы қаласы Рештті алғаннан кейін, парсылар өздерінің жеңілгендерін мойындады. 1723 жылдың 12 қыркүйегіндегі Петербург трактаты бойынша Персия Дербент қаласы, Баку, Гилянск, Мазандаран және Астрабадск провинцияларын Ресейге беріп, шын мәнінде Каспий теңізіндегі Ресейдің үстемдігін мойындады [4, 686].

Ғалымдардың пікірінше, Каспийдің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуына Ресей мен Парсы елі және Ресей мен Ұлы Британия арасындағы Каспийге қатысты мүдделер қайшылығынан туған таластар әсер еткен.

Каспий теңізінің құқықтық мәртемесіне қатысты келесі халықаралық құқықтық тарихи құжат – ол 1732 жылдың Решт шарты. Аталған шарт Персия берген кейбір аумақтарға Ресейдің меншік құқығын орнатты, теңіздегі, сондай-ақ Аракс және Кура өзендері бойынша сауда және навигация еркіндігін бекітті. Бұл шарттың 1723 жылғы келісім-шарттан айырмашылығы, Персия үшін кеме қатынасына кейбір құқықтарды көздеді.

Кейін Ресей империясы 1784 жылы Махачкаланы, 1796 жылы Дербентті, ал 1806 жылы Бакуды жаулап алды. 1813 жылдың 24 қазанында Гюлистан ауылында Ресей мен Персия арасында Гюлистандық бейбіт шартқа қол қойылды. Шартқа сәйкес, Персия Дағыстан, Грузия, Мегрелия, Имеретия, Гурия, Абхазия және Әзірбайжанның солтүстік бөлігінің Ресейге көшуін мойындады. Ресей империясына Талыш хандығының бір бөлігі де кетті. Келісім шарт Ресейге Каспийде әскери флотты иеленуге айрықша құқық берді.

Жоғарыда аталған тарихи құжаттарға жасалған талдау Каспий теңізіне қатысты мәселеде Парсы елі әрдайым Ресей империясының алдында өзінің белгілі бір құқықтарынан бас тартып отырғанын, сол арқылы шах мұрагерлерінің билік басында қалуына кепілдік алып отырғанын байқаймыз. Яғни, аталған шарттар тең тараптардың арасында жасалған жоқ.

1828 жылы кезекті соғыстан кейін Персия Каспийді бақылауын түпкілікті жоғалтты. 1828 жылғы 22 ақпанда Ресей мен Персия арасында жасалған Туркманчай шарты екі мемлекеттің кемелерінің сауда кеме қатынасына құқығын мойындады, бірақ Персияға әскери флотты ұстауға тыйым салды. Бұл ереже 1921 жылы қол қойылған Бейбітшілік пен достық туралы Ресей-Парсы келісім шартына дейін сақталды.

1921 жылы 26 ақпанда Кеңестік Ресей мен Иран арасындағы шарт Мәскеуде жасалды. Кеңестік Ресей тарапынан Г. В. Чичерин мен Л. М. Қарахан, Иран тарапынан елшісі Мошавероль-Мемалек (Али Голи-хан Ансари) қол қойды. Қол қойылған күннен бастап күшіне енді және Кеңестік Ресей мен Иран арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастарды орнатуға бастама қойды. Осы шартта Ресей екі тараптың да өз туын көтеріп Каспий теңізі бойынша еркін жүзу құқығына ие болатынына келісті. Иран Ресейге Каспийдің оңтүстік жағалауындағы балық кәсіпшілігін пайдалану құқығын беруге, сондай-ақ Ресей үкіметі оған қайтарған концессияны қандай да бір үшінші мемлекетке немесе оның азаматтарына бермеуге міндеттенді. Тараптар қысқа мерзімде сауда қатынастарын жаңғыртуды, бір-біріне өз аумақтары арқылы тауарлар транзитіне құқық беруді, телеграф және почта байланысын қалпына келтіруге кірісуді шешті [4, 146].

1921 жылғы осы шартты ғалымдар Каспий мәртебесінің базистік құқықтық көзі ретінде санайды. Бұл туралы ресейлік зерттеуші Н.М. Хурчак былай деп жазады: «өкінішке орай, тарих, саясат және заң әдебиеттерінде 1921 жылғы Шарт толыққанды талданбаған. Көптеген ғалымдар Кеңес Одағы мен Персия (30-шы жылдардан кейін ресми атауы — Иран) бұл құжат арқылы үшінші елдердің саяси-экономикалық мүдделерін елемегенін және өздерінің ықпал ету саласын бөлу туралы уағдаласқанын байқамайды. Іс жүзінде олар Каспийде басқалардың қолы жетпейтін жабық және мазмұны бойынша отаршылдық мәртебе орнатты, Иран өзін кемсітетін тараптың жағдайын өз еркімен қабылдады»[5, 206].

Бұдан кейінгі жылдарда да Кеңес Одағы мен Иран арасында Каспий мәселесіне қатысты бірнеше халықаралық келісімдер жасалды. Бірақ олардың ешқайсысы Каспийдің халықаралық-құқықтық мәртебесін толыққанды айқындаған жоқ. Кеңес Одағы мен Иран арасындағы барлық шарттар теңізде кемелердің жүзуі, балық аулау еркіндігі мен балық аулау аймақтары мәселелерін ғана реттеді, тіпті екі мемлекеттің Каспий теңізіндегі шекарасы да анықталмады. Тіпті Кеңес Одағы тарапынан Каспийдегі КСРО шекарасы біржақты белгіленді десе де болады. Оған мысал - 1934 жылғы қарашадағы КСРО ПХК-нің Каспий теңізіндегі мемлекеттік шекара деп жағалаудың құрлықтағы шекарасының қарама-қарсы нүктелерін, яғни Астардан Гасан-Кулиге дейін жалғайтын сызықты санауды ұсынып КСРО СІХК жолдаған хаты. СІХК бұл ұсынысты ішкі нұсқаулық тәртібімен бекітті.

Каспийге қатысты жасалынған 1940 жылғы шарт 1921 жылғы шартта және барлық кейінгі келісімдерде жарияланған принциптерді дамытты, тек жағалаудағы мемлекеттерге тиесілі кемелердің ғана Каспий теңізі бойынша жүзуге құқығы бар екенін, ал осы кемелер мен порттарда жұмыс істейтін шетелдік персоналдың өз қызметін келісім-шарттарда белгіленген шектерде шектеуге тиіс екенін атап өтті. Келісім-шартта балық аулау аймағы деп аталатын 10-мильдік теңіз аймағы (11-бап) көзделгені жаңалық болды [6, 14 б].

1991 жылы Кеңес Одағы тарағанға дейін Каспийге құқықтық мәртебесін реттейтін негізгі құжаттар - осы 1921 жылғы «Бейбітшілік пен достық туралы» Кеңес Одағы мен Иран арасындағы шарт пен 1940 жылғы «Сауда және теңізде жүзу туралы» Кеңес Одағы мен Иран арасындағы шарт болды.

Кеңес Одағының ыдырауына байланысты Каспий жағалауында пайда болған бес тәуелсіз мемлекет – Әзербайжан Республикасы, Иран Ислам Республикасы, Қазақстан Республикасы, Түркіменстан Республикасы және Ресей Федерациясы арасында Каспийді пайдалану, оның қоршаған ортасын қорғау, шекаралық аймақтарын белгілеу, онда жүзу мен қайраңын игеру сияқты жаңа өзекті сұрақтарды шешу қажеттілігі туындады.

Каспий теңізінің құқықтық мәртебесін анықтау жөніндегі келіссөздер 1992 жылы бес Каспий маңы мемлекетінің теңізіндегі ынтымақтастық мәселелерін реттеу мақсатында басталды. 1992 жылы қазан айында Тегеранда Каспий маңы мемлекеттерінің өкілдері Каспий

маңы елдерінің ынтымақтастығы жөніндегі ұйым құру және Каспий теңізі деңгейін зерттеу, қоршаған ортаны қорғау, биоресурстарды сақтау және пайдалану, Каспийдің құқықтық мәртебесі, кеме қатынасы, ғылыми мәселелер бойынша бірқатар комитеттерді тез арада қалыптастыру қажеттілігі туралы келісімге келді.

1993 жылдың қазан айында Астрахань қаласында өткен Каспий маңы мемлекеттері үкімет басшыларының Кеңесі Каспий теңізінің проблемаларын, атап айтқанда оның көптеген экологиялық-ресурстық проблемаларын шешу жөніндегі бірлескен қызметтің негізгі бағыттарын айқындады. Бұл ережелер кейіннен 1994 жылғы мамырда Алматыда қабылданған Әзербайжан Республикасы, Қазақстан Республикасы, Иран Ислам Республикасы және Ресей Федерациясы өкілдерінің кеңесінде Қоршаған ортаны қорғау саласындағы ынтымақтастық туралы Декларацияда дамытылды. [7, 123б].

Бұдан кейін де Каспий теңізіне қатысты жағадағы мемлекеттердің арасында бірнеше халықаралық актілер қабылданды.

Мәселен, 1997 жылы 10 маусымда Қазақстан Республикасы мен Әзербайжан Республикасы арасында Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі туралы көпжақты Конвенция бекітілгенге дейін, теңіздегі орта сызықтағы өздерінің ұлттық секторына тиесілі шекараларды ұстану мен өзара іс- әрекеттің түрлі салаларында ынтымақтастықты жандандыру туралы ұстанымдарын мәлімдейтін Ынтымақтастықты одан әрі дамыту мен күшейту жөніндегі Декларацияға қол қойылды. Сонымен қатар, Декларацияда келешекте өзінің мұнайын Каспий теңізі арқылы Әзірбайжан мен Еуропаға тасымалдау жөніндегі қазақстандық тараптың ниеті бекітілді. 2001 жылы 29 қарашада Қазақстан мен Әзірбайжан екі мемлекет арасындағы Каспий теңіз түбі шекараларын бөлу туралы Келісімге қол қойылып, Қазақстан Республикасы 2003 жылы 2 шілдеде ратификациялады [8, 124-130б].

1998 жылғы Қазақстан мен Ресей арасындағы келісім де ерекше мағынаға ие [16]. Қазақстан Республикасы 14 қараша 2002 жылы, Мәскеуде 6 шілде 1998 жылы қол қойылған, Ресей Федерациясымен жерасты байлықтарын қолдану егеменді құқығын жүзеге асыру мақсатында Каспий теңізінің солтүстік бөлігінің теңіз түбін анықтау туралы Келісімін ратификациялады.

Әзірбайжанның халықаралық құқық саласындағы заңгері Р. Мамедовтың әділ пікірінше, 1998 жылы 6 шілдедегі Қазақстан мен Ресей арасындағы келісімдегі алғаш рет қолдау тапқан шекараның модификацияланған орта сызығы «халықаралық құқықтың өзіндік новелласы» болып табылады [6, 18б].

2003 жылы 14 мамырда Алматыда Қазақстан, Әзірбайжан мен Ресей арасында Каспий теңіз түбі іргелес аумақтарын бөлу сызығының түйісу нүктесі туралы үшжақты Келісімге қол қойылды. Қазақстан бұл Келісімді 2003 жылы 4 желтоқсанда ратификациялады.

Сондай-ақ, 2003 жылдың 4 қарашасында Каспий теңізінің теңіз ортасын қорғау туралы негіздемелік конвенция және оған жасалған төрт хаттамаға, 2014 жылдың 2 желтоқсанында Қазақстан Республикасы мен Түрікменстан арасындағы Каспий теңізінің түбін Қазақстан Республикасы мен Түрікменстан арасында бөлу туралы келісімге қол жеткізілді [9].

Көріп отырғанымыздай, 1991 жылдан кейін Каспий жағалауы елдерінің арасында Каспий теңізіне қатысты көптеген халықаралық актілер қабылданды. Бірақ олардың ешқайсысы Каспийдің халықаралық-құқықтық мәртебесін түпкілікті анықтаған жоқ, осы мемлекеттің Каспийге қатысты ұстанымдары мен мүдделеріне толығымен сай келген жоқ.

Осылай, Каспийдің ұзақ жылдар бойы анықталмаған құқықтық мәртебесін айқындайтын «Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі» туралы Конвенцияға 2018 жылы 12 тамызда қол қойылды. Аталған Конвенцияның 22-бабына сәйкес, Конвенция депозитарийге 5-ші ратификациялық грамота тапсырылған күннен бастап күшіне енеді. Конвенцияның депозитарийі болып табылатын Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің ресми сайтында әзірше Конвенцияның күшіне енгені жазылған [9]. Бұл әрине, уақытша жағдай екені, Конвенцияға қол қойған мемлекеттердің ішкі заңнамасына сәйкес, белгілі бір заңдық процедуралардан өткен соң (ал ол белгілі бір уақытты алады), Конвенция күшіне енері сөзсіз.

Сонымен, «Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі» туралы Конвенцияға сәйкес, бұдан былай Каспий теңізінің теңіз акваториясы түрлі режимдермен аймақтарға бөлінеді. Тараптар ені 15 теңіз милінен аспайтын аумақтық суларды белгілейді, бұл ретте олардың сыртқы шекаралары мемлекеттік шекара мәртебесіне ие. Аумақтық сулардан кейін әрбір мемлекеттің өзінің айрықша құқықтары бар он мильдік балық аулау аймақтары жалғасады. Биологиялық ресурстардың бірегей популяциясын сақтау мақсатында барлық акватория бойынша балық аулау келісілген ұлттық квоталар негізінде жүзеге асырылады. Балық аулау аймақтарынан тыс теңіз аймағы ортақ су кеңістігі болады. Мемлекеттік шекаралардан тыс теңізде жағалау елдерінің тулары астындағы кемелер үшін жүзу еркіндігі қолданылады. Сонымен қатар, Конвенция нормаларына сәйкес, жер қойнауын пайдалануға және басқа да заңды шаруашылық-экономикалық қызметіне олардың егемендік құқықтарын іске асыру мақсатында Каспий теңізінің түбі мен қойнауын секторларға бөлу халықаралық құқықтың жалпыға танылған принциптері мен нормаларын ескере отырып, шектес және қарсы жатқан мемлекеттердің өзара келісімдері бойынша жүзеге асырылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. URL <https://www.egemen.kz/article/172775-kaspiyinh-ququqtyq-martebesi-turaly-konventsiyagha-qol-qouyldy> (қаралған күні 25 қаңтар 2019 жыл)
2. Гюль К.К. Из истории географических исследований Каспийского моря // Известия АН Азерб. ССР. Сер. Геол.-геогр. наук, 1960, № 2. С. 90—91.
3. История Азербайджана. В VII томах. Т. III (XIII—XVIII вв.). Баку, 1999. С. 182—220
4. Туманович Н.А. Европейские державы в Персидском заливе в XVI—XIX вв. М., - 1982.
5. Хурчак Н.М. Международно-правовой статус Каспийского моря и международное экономическое сотрудничество прикаспийских государств : Автореферат дис.канд. юрид. наук : 12.00.10 Москва,- 2006 – Стр.38
6. Мамедов Р. Международно-правовая делимитация Каспийского моря //Международное право. – №5 – 2001. – Стр.14.
7. Жильцов С. Международно-правовой статус каспийского моря: позиции прикаспийских государств и углеводородные ресурсы//Центральная Азия и Кавказ. – №1– 2017– Стр.57-71
8. Сабыров Ә. Қазіргі кезеңдегі Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі және Қазақстан Республикасы //ҚазМҰУ Хабаршысы. –№4–2012 –Стр.124-130.
9. <http://www.mfa.kz/kz/content-view/pravovoj-status-kaspijskogo-morya> (қаралған күн 28.01.2019)

УДК 341.172

ТЕХНИЧЕСКОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ – ВАЖНЫЙ ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ТОРГОВЛИ В РАМКАХ ЕВРАЗИЙСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОЮЗА

Ойнарова Асем Аскаровна

oinarova@mail.ru

магистр юридических наук, докторант PhD специальности международное право
юридического факультета ЕНУ им. Л.Н. Гумилева,
Нур-Султан, Казахстан

Техническое регулирование в рамках Евразийского экономического союза – важный инструмент развития торговли для стран-участниц. В Союзе учреждены основные институты, происходит формирование эффективного наднационального законодательства, что позволяет результативно решать проблемы этапа становления и наращивать эффективность управления в данной области. В государствах-членах Союза также понимают важность интеграции в мировое экономическое пространство, где не последнюю роль играет система технического регулирования, гармонизированная с требованиями международных соглашений в этой области.